

”Anders kommer...!”

Hur en skola trotsar odds

Lisa Kristiansson, Mia Hadzic, Ann Barbara Birkmand

ETN A21 VT09

Institutionen för kulturvetenskaper

Avdelningen för etnologi

Lunds universitet

Handledare: Magnus Wikdahl

ABSTRACT

Länsmuséet i Halmstad ska hösten 2009 uppföra en utställning om gatuvåld. I anknytning till det har vi valt att undersöka de ungas synpunkter på bland annat mobbning, våld och asocialt beteende i skolmiljö. Målet har varit att skapa ett erfarenhetsunderlag, som ger oss möjlighet att reflektera och analysera vårt material utifrån ett kulturanalytiskt perspektiv. Då vi som etnologer utför en studie i fält är fenomenologi en given utgångspunkt för vår senare analys av vårt material. Vi tar dessutom teoretisk utgångspunkt i den franske sociologen Pierre Bourdieu samt den franske filosofen och professorn Michel Foucaults tankar.

Vi har valt att lägga fokus på en skola som har lyckats att vända en negativ utveckling till en positiv. Med denna undersökning vill vi försöka att förstå, vilken metod skolan arbetar utifrån och, om denna metod har de verkningar, som man kan läsa om i medierna och om elever och skolpersonalen finner metoden användbar och positiv i skolans vardag. Utöver det diskuterar vi om skolans metod kan överföras till andra sociala institutioner, som omfattar barn och unga med hänsyn till det preventiva arbetet med att begränsa kriminalitet, våld, skadegörelse m.m. i gatubilden.

Foto på framsidan; ett pappersplan på skolgården

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
1.1. BAKGRUND	4
1.2. ETT KULTURANALYTISK PERSPEKTIV	5
1.3. SYFTE OCH VÄGLEDANDE FRÅGOR	5
1.4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	6
1.5. METOD OCH MATERIAL SAMT KÄLLVÄRDERING.....	8
1.6. DISPOSITION.....	12
2. KAN MAN ÄNDRA SOCIALA KONVENTIONER?.....	13
2.1. VÅRT INTRYCK AV SKOLAN.....	17
2.2. VAD TYCKER ELEVERNA	21
2.3. VIKTIGA FAKTORER I SKOLANS ARBETE.....	24
2.4. ANALYS AV MATERIALET SAMT EN AVSLUTANDE DISKUSSION	25
3. KÄLLOR OCH LITTERATUR.....	30

1. INLEDNING

Hot och våld tillhör vardagen i skolans värld /.../ Vid enstaka tillfällen [har det] skett skadegörelser mot en lärares hem.

(Hallandsposten den 10. Maj 2008)

1.1. BAKGRUND

Med utgångspunkt i det ökande intresset och diskussionen om våld i samhället har vi valt att undersöka de ungas synpunkter om bland annat mobbning, våld och asocialt beteende i skolmiljö. Vår undersökning är ett bidrag till utställningen "Ett slag på käften" som Länsmuseum i Halmstad sätter upp hösten 2009.

Vi har i undersökningen valt att fokusera på en skola, som sedan skolan byggdes 1968 har haft ett mycket dåligt rykte på grund av en destruktiv miljö präglad av våld, skadegörelse, skolk, dåliga betyg och sociala skillnader. Många av eleverna tyckte inte det var lönt att studera, de hade ändå ingen framtid i utbildningssystemet. Men efter ett initiativ av tre lärare och senare anställningen av en ny rektor har skolan gått från att vara en "problem skola" till att bli en "succéskola". Hur har det gått till?

Skolan har en speciell sammansättning av elever med hänsyn till sociala och materiella resurser. Skolan formulerar själv att: "*Här möts tre världar.*" Här går barn från ett fattigt område med många invandrare, barn från de rika och mycket svenska villakvarteren och barn från landsbygden; det vill säga att elevernas bakgrund och resurser är mycket olika. Detta och mycket annat har vi kunnat erfara i medierna. Men hur ser skolans vardag ut? Som etnologistuderanter ligger vårt intresse i den "lilla historien", i "mikroforskningen".

Vi vill tränga in bakom "fakta" och kanske sätta frågetecken på den allmänna uppfattningen av vissa förhållanden. Vi vill inte nödvändigtvis avvisa den allmänna uppfattningen av vad som är "fakta" utan komma djupare i kulturanalysen och problematiken. Vad vi önskar med denna undersökning är att försöka fånga *den personliga berättelsen* från både skolpersonal och elever och förhoppningsvis sätta den *sociala berättelsen* i perspektiv. Med den *sociala berättelsen* menar vi vad vi har kunnat läsa i medierna och vad vi upplever som den allmänna uppfattningen bland människor utanför skolan.

Denna uppsats skrivs på både svenska och danska. Det beror på att en av gruppens medlemmar är dansk, men studerar på Lunds Universitet, och därför skriver på danska. Vi vill dock understryka att samtliga av gruppens medlemmar har bidragit till alla avsnitt.

1.2. ETT KULTURANALYTISK PERSPEKTIV

Kulturanalyse indebærer meget kort fortalt dette at analysere menneskers kultur. I Halmstad udførte gruppen et feltarbejde på bare fire dage – vi kan kalde det for *effektiv etnografi*. Begrebet *effektiv etnografi* kan umiddelbart lyde som sammensat af to uforenelige størrelser. Lige siden Bronislaw Malinowski i 1922 beskrev det etnografiske feltarbejdes metode som deltagerobservation, er metodens styrke blevet forbundet med antropologens/forskerens langvarige ophold i feltet. Jo længere tid jo bedre. Jo mindre fokuseret på bestemte aspekter af livet i den verden forskeren besøger, jo bedre. Etnografen skal undersøge og forstå udvalgte menneskers hele liv i alle dets detaljer. Alt andet end en målrettet, resultatfokuseret og hurtig metode. Det er derfor etnografien er så interessant og frem for alt væsentlig; man bliver som forsker sjældent bekræftet, snarere overrasket, hvilket ofte gør den senere analyse intens, nærværende og vedkommende. Når vi har valgt at uddybe dette, er det fordi, vi netop har oplevet, at vores udgangspunkt for vores feltarbejde har været ganske anderledes: kort tid i feltet og med fokus på en skoles problematik. Vi mener dog, vores erfaringer, det indsamlede materiale og den efterfølgende analyse kan give et værdifuldt indblik i netop den hverdag, vi som etnologstuderende forsøger at indfange.

1.3. SYFTE OCH VÄGLEDANDE FRÅGOR

Syftet med dette arbejde er at prøve at forstå, hvilken metode skolen arbejder ud fra, om denne metode har den virkning, som findes at læse i medierne og hvordan henholdsvis elever og skolepersonale finder metoden anvendelig og positiv i skolens hverdag. Målet er, at skabe et erfaringsgrundlag, der gør os i stand til at reflektere og analysere vores materiale ud fra et kulturanalytisk perspektiv.

Derudover ønsker vi at diskutere, om skolens metode kan videreføres til sociale ”rum”

uden for skolen og i yderste konsekvens praktiseres med henblik på at begrænse kriminalitet, vold, hærværk med mere i gadebilledet.

Vore vejledende spørgsmål vil derfor tage udgangspunkt i den personlige beretelse:

Hvilke teorier og metoder skolen har anvendt for at vende en negativ spiral til en positiv? For at besvare dette spørgsmål, kræves det, at vi får både skolepersonalets og elevernes fremlægning.

Virker de før omtalte teorier og metoder? Og i så fald, hvorfor? Også dette spørgsmål kræver en opfattelse fra begge parter. Dette spørgsmål tager desuden udgangspunkt i, at vi får mulighed for at interviewe og observere elever med forskellige menneskelige som faglige ressourcer, det vil sige både ”stærke” og ”svage” elever.

Hvis skolens teorier og metoder virker inden for skolens område, kunne man så overveje at anvende skolens erfaringer inden for andre områder? Dette spørgsmål vil vi ikke være i stand til at besvare med udgangspunkt i det forholdsmæssige korte felt-forløb. Men diskussionen er interessant og være med til at åbne nye spørgsmål og eventuelt sætte de såkaldte moderne pædagogiske principper i perspektiv.

1.4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Ifølge den franske sociolog Pierre Bourdieu er det på grund af den moderne samfundsstruktur en realitet, at uddannelsessystemet ikke er for alle.

Uddannelsessystemet favoriserer elever fra ressourcestærke hjem og reproducerer dermed den sociale ulighed i samfundet. Forskning gennem tiderne viser, at elever med den bedste faglige præstation kommer fra hjem med økonomiske, kulturelle og sociale ressourcer. Et andet afgørende faktum er, at eleverne opfatter, at lærernes interesse og opbakning stiger i takt med elevernes faglige formåen. Disse uligheder i opvækstmiljøet giver børn ulige forudsætninger for at skabe sig en fremtid. De bærer med andre ord rundt på en social arv, som ofte udelukker en ”social mobilitet” (jævnfør Borda & Lundin 1986 / Broady 1988). Denne skole er netop kendetegnet ved at have elever med forskellig

kulturel kapital. Hvordan håndterer skolen dette?

Etnologien drejer sig hovedsageligt om at fastholde *det åbenlyse*; at beskrive hvorfor og hvorledes, på hvilket tidspunkt og i hvilken sammenhæng, givne holdninger, handlinger og udsagn har betydning og giver mening for et udvalg af mennesker. Og det er her, etnografien og fænomenologien kommer ind i billedet:

Netop *at være der*, at fornemme og fortolke betydningen af udsagn, handlinger og deres tilsigtede eller affødte konsekvenser. Mærke på egen krop de fysiske og følelsesmæssige påvirkninger, som afledes af sociale sammenhænge. Dette at bruge sig selv som sit vigtigste forskningsinstrument, hvor et samvær med mennesker i den hverdag, man søger at forstå, med tiden skaber et erfaringsgrundlag. *En kulturel kompetence*, der gør, at denne *livsverden* kan skildres som en helhed. Indlevelse og forståelse er derfor betinget af hinanden, og understreger både vigtigheden og nødvendigheden af etnografien som en systematisk metode til at erfare, forstå og beskrive sociale fænomener (jævnfør Magnus Öhlander, 1999: 80ff / Frykman & Gilje 2003).

Da vi som etnologer udfører et studie i feltet er fænomenologi et oplagt udgangspunkt for vores senere analyse af vores materiale. Nogle af de centrale træk ved den fænomenologiske metode er: åbenhed, værdi- og fordoms frihed i forhold til *fænomenet*. Den fænomenologiske metode ønsker at beskrive og karakterisere *fænomenet*, ikke at forklare eller fortolke det. Man ønsker heller ikke at rubricere fænomenet ind i nogen form for værdi, norm eller hierarki.

Fænomenologi er en metode til handling, som kan lede os til hvad vi skal se efter og hvordan en situation kan *forstås*, ikke til hvordan situationen *løses*. Fænomenologien giver os faktisk mulighed for at se og opfatte verden på en ny måde – i et nyt lys.

Gennem fænomenologien vil vi hellere stille spørgsmål og undre os, end give de rigtige svar (jævnfør Frykman & Gilje 2003).

Den franske filosof og professor Michel Foucault danner teoretisk udgangspunkt for gruppens analyse af magtperspektivet på skolen. Foucaults teorier omkring magt, disciplin og overvågning skal i dette tilfælde ikke opfattes som negative begreber, hvilket vi vil uddybe i afsnittet *Analys av materialet och en avsluttande diskussion*. På skolen observerede vi, hvordan magten konkret blev udøvet samt hvilke effekter denne magtudøvelse havde på individernes bevidsthed og identitet. Denne tænkning indebærer

teorien om, at menneskers evner og handlemuligheder *ikke* skabes i autonome processer, men tager form i sociale (magt)relationer. Pointen er, at magten *ikke* begrænser, dominerer, fornægter eller undertrykker mennesker, men netop *former* den. Det skal dog siges, at Foucaults magtbegreb udmærker sig ved at være komplekst, diffust, bredtfavnende og ufuldstændigt, samtidig med at han tillægger magten forskellig betydning. Magtudøvelse ifølge Foucault ligger ikke ét sted, men er, i det moderne samfund, blevet spredt ud i hele samfundet. Man kan ikke have magten; kun udøve den. Han mener, at magten udøves med administrative teknikker for eksempel gennem kontrol og normalisering. Det er desuden et generelt træk hos Foucault, at man ikke finder nogen samlet beskrivelse af hverken teori eller metode, hvilket heller ikke er hans ambition. Foucault ser sig selv som en værktøjs- eller redskabsmager, hvor det er op til læseren selv at bestemme, hvordan disse værktøjer og redskaber skal bruges (jævnfør Beronius 1987 / Governmentality.pdf)

1.5. METOD OCH MATERIAL SAMT KÄLLVÄRDERING

”Fältarbetet är en läroprocess. Flera av de tankar och hypoteser, avgränsningar och postulat med vilka en studie inleddes kan visa sig felaktiga eller missvisande.”

(Kajiser, 1999: 27)

Vi har i denne undersøgelse anvendt tre forskellige slags kildemateriale: Medieomtale (hovedsageligt aviser), kvalitative interviews samt observationer. Inden afrejsen til Halmstad anvendte vi medierne til at forberede vores kundskaber vedrørende byen Halmstad, skoler i almindelighed og den valgte skole i særdeleshed. Forarbejdet bestod desuden i, at få alle formaliteter på plads: elever til interviews, skriftlig tilladelse fra disses forældre, tilladelse til at fotografere på skolen, interviews med skolepersonale osv. I den forbindelse skal det nævnes, at skolens personale var særdeles samarbejdsvillige, behjælpelige og positivt indstillede. Både før og under selve feltarbejdet stod skolen til rådighed med oplysninger. Den åbenhed vi mødte på skolen var en forudsætning for det omfattende materiale vi fik skabt på bare to dage. Det skal dog understreges, at vi ikke har følt os forpligtiget til kun at omtale skolen positivt.

Under selve feltarbejdet har vores fokus ligget på de kvalitative interviews. Alle interviews er udført med diktafon og suppleret med optegnelser af indtryk under interviewet (informantens påklædning, indretning af rummet, egne subjektive bemærkninger osv.). Første dag kunne vi interviewe tre personer fra skolens personale: en skolvård, en rektor og en syokonsulent. Vi havde formuleret en tematisk spørgelista til henholdsvis skolepersonalet og eleverne og vi var bevidste om, ikke at gøre spørgelistan for stram, da vi ønskede berettende interviews og ikke bare en spørgsmål/svar-situation. Vores forudsætning for disse interviews var den kundskab, vi havde erfaret gennem medierne. Her gjorde vi den erfaring, at medierne spiller en stor rolle for, hvilke informationer, der spredes i offentligheden. De er dermed med til at skabe *den sociale berettelse*. Medierne afspejler ikke nødvendigvis samfundslivet, men de udgør en væsentlig del af befolkningens *informationer om samfundet*. Derudover udvælger (og dermed også fravælger) og formidler medierne stof ud fra kriterier som redaktionen formoder, dets publikum interesserer sig for. Dette kræver, at man både som almindeligt publikum, men især i en undersøgelsesproces læser og forholder sig kritisk til mediernes omtale af samfundet (jævnfør Zintchenko, 1999: 202ff). Her sad nu vi over for tre informanter, som kunne berette ganske meget mere og meget mere personligt om skolen, dens problemer og dens arbejde. Vi oplevede, at *den personlige berettelse* satte *den sociale berettelse* i perspektiv og vi oplevede som forskere, at flere af vores hypoteser tog en ny og overraskende vinkel. Vores tre informanter, som sammen repræsenterede ”de voksne” repræsenterede desuden hver for sig deres perspektiv:

- skolens rektor har det administrative overblik. Han skal forholde sig til både lærere og elever og ikke mindst skolens økonomi. Rektoren har desuden sjældent direkte kontakt med eleverne.
- skolvärden er i øjenhøjde med eleverne og følger deres dagligdag på tæt hold. Mange af eleverne betragter ham som deres fortrolige, hvilket dog ikke betyder, at han nødvendigvis tager elevens parti.
- syokonsulenten skal lede eleverne ind på deres fremtidige bane. Hun møder eleverne ved planlagte møder med den viden, hun har fået via elevens mentor, skolvärden med flere. Syokonsulenten skal råde og vejlede eleven bedst muligt.

Første dags erfaringer var meget værdifulde for os, da vi anden dag skulle interviewe eleverne. Gennem interviews med skolens personale, havde vi erfaret en viden, som gjorde os i stand til at blive mere konkrete i vores spørgsmål. Vi udførte sammenlagt fire elev-interviews: to gruppeinterviews med hver tre elever og to individuelle. Eleverne går i 8 klasse og er bredt repræsenteret med hensyn til social og faglig kompetence samt personlig baggrund. Tilfældet ville, at eleverne kun var repræsenteret ved kvindeligt køn, da ingen drenge havde medbragt skriftlig tilladelse fra forældrene. Tilladelsen (da eleverne er under 18 år) havde skolen været behjælpelig med at sende ud på vores foranledning og skulle returneres underskrevet af forældrene, før vi kunne interviewe. Dette kønsaspekt har vi naturligvis taget højde for i vores analyse af materialet. Ved alle interviews var samtlige i gruppen til stede, det vil sige tre personer. To var hoved-interviewere og den tredje observerede, noterede og supplerede.

Vi havde forventet, at gruppeinterviews ville sætte gang i elevernes beretning; at eleverne ville supplere hinanden og derved skabe en flydende samtale, som vi interviewere skulle holde på sporet. Dette skete dog ikke. Eleverne svarede ganske ens ("ja, jeg synes det samme, som hun siger...") og ventede så på næste spørgsmål. Det var tydeligt, at eleverne ikke ønskede at diskutere med hinanden eller være indbyrdes uenige - det var *dem* kontra *os*. De individuelle interviews forløb lidt mere berettende; måske fordi det var muligt for os at blive lidt mere personlig og mindre generel.

Det er vigtigt at have for øje, at interviews er samspil mellem udspørger og informant: Formulering af spørgsmålene, psykiske som fysiske forudsætninger under interviewet samt ikke mindst vores efterfølgende tolkning af, hvad som bliver sagt (jævnfør Fägerborg 1999). Under transskriberingen har vi forsøgt at være så objektive som muligt, men vi erkender at grænsen mellem empirisk videnskab og subjektiv tolkning af et begrænset materiale kan være flydende. I dette tilfælde finder vi det fordelagtigt, at alle interviews har fundet sted på skolens område (kendt af informanterne, men fremmed for os) og, at vi som undersøgere har været repræsenteret med tre personer, så vi kan sammenholde vores tolkninger.

Samtidig har vi været bevidste om den balancegang det kan være at gennemskue ens egne fordomme og forestillinger. Har vores tolkninger været fordomsfulde, tidsbundne eller

stereotype? Har vi været forblændet af vores intense oplevelser? Og vil der derfor være en tendens til ikke at se kritisk på materialet? Vores udgangspunkt har dog været, at man bør gå til opgaven med den samme åbenhed og undren, som man ville have gjort ved et møde med et "fremmed samfund".

Vores observationsstudier blev udført af hele gruppen på det samme tidspunkt og af det samme sted. Derved har vi indbyrdes kunnet kontrollere vores beskrivelser, hvilket understøtter troværdigheden. Vi observerede især i frikvarter, hvor vi individuelt gjorde optegnelser i vores feltdagbog. Disse observationer er under analysearbejdet blevet diskuteret således, at observationerne fremstår så objektivt som muligt. Dette at observere er den mest direkte kilde til at belyse menneskers samspil. Man betragter adfærd, bevægelser, kropssprog og mimik. Observationen har i dette tilfælde været et givende supplement til vores interviews. Det skal nævnes, at det var tydeligt, at vi som observander var fremmede på skolen; vi fik nysgerrige blikke og direkte spørgsmål: "Hvem er I" og "Hvad gør I her"? Der var ikke kun os, der observerede, vi blev selv observeret (jævnfør Öhlander, 1999: 80). Vi følte dog, at vi blev lettere accepteret, fordi vi "bare" var studerende og dermed ikke "rigtige" voksne.

Endelig har vi anvendt fotografier af skolen ude fra og i rummene inde på skolen; det er svært at formidle med ord, hvordan rummene så ud. Vi fotograferede også diverse symbolske genstande, som senere kan være med til at formidle vores indtryk. Nogle gange siger billeder mere end ord...

Den tredje og fjerde dag i felt-ugen var skolen lukket på grund af weekend og vi valgte derfor at uddybe *den sociale beretelse* ved at interviewe folk på gaden i Halmstad; hvilken holdning havde de til skolen? Vi valgte et torv, som plads for vores interviews og vi anvendte ikke diktafon. Under disse interviews viste det sig at være en fordel, at folk var i stilstand eller holdt pause (sad på en bænk eller lignende) frem for at stoppe folk på gaden (i bevægelse og tydeligvis på vej). Der ud over anvendte vi disse dage til at sammenholde vores individuelle optegnelser. Hvilke ting havde vi fokuseret på hver især? Havde vi opfattet observationerne på samme vis, eller havde vi hver især – bevidst som ubevidst – tolket og analyseret vores materiale?

Gruppen er sammensat af tre meget forskellige personer, hvad gælder alder, baggrund og livssituation. Dette ser vi som en fordel i analysearbejdet, da vores materiale som nævnt

er begrænset ud fra et etnografisk synspunkt.

Gruppen har bevidst valgt ikke at præsentere informanterne detaljeret. Dels mener vi ikke, at informantens præcise information bidrager til denne begrænsede analyse. Dels har vi lovet eleverne, at de fremstår anonyme i undersøgelsen. For elevernes vedkommende var det tydeligt, at vi fik en mere åbenhjertelig samtale ved at sikre deres anonymitet. De voksne informanter benævner vi med stilling, da det er informantens funktion på skolen, som er interessant. De steder hvor informantens baggrund er vigtig for berettelsen, har vi dog nævnt dette under citat eller i teksten.

1.6 DISPOSITION

Vi har bygget opp vår uppsats i fyra kapitel. Vi börjar med att redogöra för vad skolan har gjort och förklara hur dom arbetar. Sen följer en beskrivning av vårt intryck av skolan samt en del observationer. Fortsättningsvis kommer ett stycke om vad eleverna har för uppfattning om sin skola. Vi redovisar sen vilka hinder som skolan kan stöta på och vad som är viktigt för att deras arbetssätt ska fungera. Slutligen följer en analys av materialet samt en avslutande diskussion.

2. KAN MAN ÄNDRA SOCIALA KONVENTIONER?

Jag brukar säga så här att när det gäller lärare så... personal ska jag säga, på skolan, så antingen jobbar man här, nu säger jag hela livet men förstå mig rätt, jätte många år eller också slutar man efter en eller två terminer. Man ska nog [var] på ett lite speciellt sätt för (att) passa in på skolan. Det går inte komma i in kjol och handväska.

(Skolvärd som har varit anställd på skolan i 13 år, intervju nr. 2: 8)

Efter en kulminering av problem på skolan i slutet av 90-talet anställdes år 2000 en ny rektor. Rektorn säger att när han började på skolan var det väldigt turbulent. Det var rektorer som slutat hastigt, renovering av skolan som måste avbrytas och skolan var allmänt oorganiserat. Rektorn förklarar att han fick börja sitt nya jobb med att försöka bygga upp ett förtroende hos personalen för att kunna börja jobba fram en förändringsplan för skolan.

Han beskriver skolans personal som mycket kunnig och engagerad och han ser engagemanget som en förutsättning för att jobba på den här skola. All personal vi har intervjuat har pratat om hur stort engagemanget är på skolan. De menar att de som jobbar här måste inse vilket jobb som krävs för att jobba på den här skolan. De som trivs stannar länge, de andra varar en termin eller två. Skolvärden berättar att det inte är ovanligt att f.d. elever kommer tillbaka till skolan för att jobba som lärare. Lärarna är också av blandad etnicitet precis som eleverna och det ser skolvärden och rektorn som någon väldigt positivt.

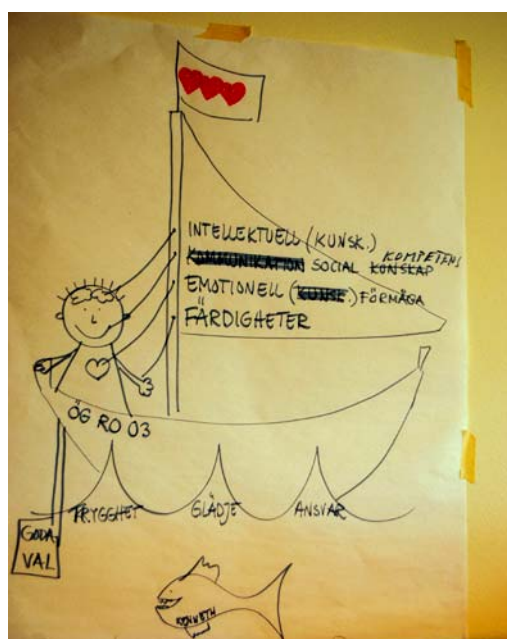
Det viktigaste för rektorn var att försöka få eleverna godkända så skolan började jobba med något som de kallar för bas och fördjupning. Blir eleven inte godkänd på tiden som var planerad så får eleven fortsätta lite till och de som har blivit godkända i bas går vidare till fördjupning. Från början kunde eleverna välja ett annat ämne men nu har det utvecklats så att fördjupningen oftast sker i samma ämne. Undervisningen är alltså individanpassad, även om alla elever tillhör en klass så är deras schema anpassat efter elevens individuella behov.

År 2003 börjar den nya rektorn och personalen på skolan tillsammans jobba fram det som rektorn kallar för "visionen". Originalskissen sitter fortfarande på väggen i rektorns rum.

”Visionen” handlar om att ledord för att skolan ska fungera är frihet, glädje och ansvar. Rektorn berättar att ”visionen” handlar om vad det är dom vill segla med. Förutom det som eleverna ska lära sig enligt läroplanen är det viktigt att eleverna får social kompetens och självtillit så att de kan lära sig att göra goda val. Det handlar om att backa upp eleverna så att de känner sig trygga i sig själva och på skolan. De ska hitta sina starka och svaga sidor så att de kan jobba med dem. Skolan menar att genom att se på hela personen så skapas det möjligheter för att kunna få bra betyg och att göra kloka val för sin framtid. Rektorn om visionen:

*”Där tyckte vi att ord som är viktiga för att skolan ska fungera det är frihet, glädje och ansvar och då har vi jobbat med det och sen var det ju det här som står i läroplanen som [eleverna] skulle kunna. Det var det som vi ville segla med och då fick vi fram en vision om att en elev, alltså en människa med social kompetens [som] har goda kunskaper och självtillit kan göra goda val och det [är det] allting handlar om, att göra val. /.../
Så klart att om du inte trivs och du inte känner dig trygg och du inte tycker någonting är roligt då är det inte så lätt att lära sig någonting och det är inte lätt att få bra betyg och den sociala kompetensen kommer ju av att du känner dig trygg och att du kan uttrycka dig och säga vad du tycker sällskap med andra ju.”*

(Intervju nr. 1: 4)

Original skissen för ”visionen” sitter fortfarande på väggen i rektorns rum.

Både rektorn och skolvärden säger dessutom hur viktigt det är att ha en god kontakt med föräldrarna. Därför involveras de alltid när en elev har problem och varje gång en incidentrapport skrivs. För att få ordning i skolan bildas det arbetslag som själva får välja en samordnare. Arbetslagen är uppdelade i olika färger med elever från klass 6-9, varje arbetslag består av två klasser från varje årskurs. Genom arbetslagen fick skolan en småskalighet som skulle ge bättre översikt av eleverna. Varje lag består av cirka hundratrettio elever och tio till femton lärare. Varje klass har två mentorer som ansvarar för sina elever och i med att dom är två stycken har dom cirka tolv elever var att hålla reda på. Denna småskalighet finns för att ingen elev ska kunna ramla mellan stolarna. För att eleverna också ska få vara med och bestämma har varje arbetslag ett elevråd och varje arbetslag skickar också representanter till skolans elevråd.

Det infördes också att varje klass ska ha något som kallas kamratstödjure.

Kamratstödjarna ska fungera som en länk mellan eleverna och personalen, dom ska vara uppmärksamma på om det bråkas eller om någon blir mobbad eller om det uppstår andra problem. Kamratstödjarna ska försöka hjälpa till där dom kan eller säga till någon ur personalen om dom inte själv kan lösa problemet.

Skolan införde också något som dom kallar elevhälsoteam. Elevhälsoteamet har möte en gång i veckan och består av rektor, kurator, skolsköterska, yrkesvägledare, två specialpedagoger samt skolvärdarna. Denna samordning bidrar till att inga problem missas och att de olika delarna av skolpersonalen snabbt kan samarbeta och hitta lösningar så att eleverna kan få den hjälp dom behöver. Skolan började också ta våld, vandalism och kränkande beteende på allvar. Eleverna ska behandla varandra och personalen med respekt och allt avvikande beteende rapporteras, all personal på skolan ska anmäla om de ser någonting.

Skolvärdarna skriver då en incidentrapport om vad som hänt, en kopia ges till elevens mentor och en kopia skickas med eleven för påskrift av föräldrarna, även skolk anmäls. Alla incidentrapporter tas sen upp på mötet med elevhälsoteamet där det beslutas om vad som ska göras. Skolan polisanmäler allt som normalt skulle bli polisanmält ute i samhället. Till hjälp för att bestämma om något ska polisanmälas har skolan en broschyr som Trygga Halmstad har tryckt upp som heter "Att anmäla brott".

Polisanmälningarna och kontakten med polisen sköts mest av skolvårdarna. Skolvärden förklarar också hur viktigt det är att skolan inte är polis eller domstol utan att de möter eleven i ögonhöjd och ger det stöd som behövs för att eleven ska lära sig ”rätt” beteende. Skolvärden om hur polisanmälningar hanteras:

”Man brukar säga att under 15 år ska man inte göra polisanmälningar, men det är fel, det ska man göra. Och det framgår här, när det gäller snatteri, stöld, allvarliga brott mot person, brott mot knivlagen, skadegörelse så ska det gå vidare även om man är under 12.

Över 15 år så är det ju samma brott som man begår ute i samhället som gäller för vidare rapportering. Sen är det jätteviktigt att man på skolan inte leker vare sig polis eller domstol. Vi ska heller inte utreda. Utan vi har samtal och det skickas vidare för eventuell utredning. Det är väl kort sagt hur vi jobbar.”

(Intervju nr. 2: 1)

Skolvärden fortsätter berätta:

“Däremot är det intressant om en elev har gjort någonting dumt så är man aldrig ovän med den eleven. Och där är det också viktigt att man klargör när man ska prata med eleven att; du har inte gjort mig någonting, jag är besviken på dig, men du har inte gjort mig någonting så du och jag behöver ju inte vara ovänner.”

(Intervju nr. 2: 3)

Vid polisanmälan har skolan ett samtal med eleven där eleven får berätta vad som hänt. Skolvärden är noga med att elever som blir polisanmälda godkänner det som skrivits ner vid mötet. Som bevis på det stora förtroendet många elever känner för skolvärden berättar han att det händer att han blir ombedd av en elev att följa med på rättegången om föräldrarna av någon anledning inte ville följa med.

Skolan har valt att använda sig av denna hårda linje för att lära eleverna att deras handlande har konsekvenser, skolan vill lära eleverna att respektera andra människor.

Genom att visa att respektlöshet och våld tas på allvar tar man också eleverna på allvar.

På mötena med elevhälsoteamet tas inte bara polisanmälningar upp utan här bestäms också vad som ska göras för att hjälpa de elever som behöver hjälp att klara skolan, om till exempel Socialen eller BUP (Barn och - ungdomspsykiatri) behöver kontaktas eller om skolan själv kan hitta en lösning.

När en elev behöver hjälp startas ett åtgärdsprogram, först ordnas möten en gång i veckan med eleven, föräldrar och skolpersonal för att se vad som behövs göras för att hjälpa

eleven. På dessa möten bestäms om eleven behöver gå i specialklass eller kanske få hemundervisning, alltså vad som behövs göras för att eleven ska klara av att bli godkänd i skolan. Det tas också upp om eleven behöver hjälp av socialen eller psykiatrin.

Skolan använder sig alltså av en väldigt konkret övervakning av eleverna för att få dem att uppföra sig "rätt".

Frågan är om disciplin, övervakning och makt kan bli något positivt när det används för att skapa självtillit, respekt, gemenskap. Hjälper det till att skapa personer med självförtroende och en förmåga att ta goda beslut?

2.1. VÅRT INTRYCK AV SKOLAN

När man kommer in på skolan för första gången upplever man det som vilken skola som helst, och egentligen är det en skola som alla andra. Om man lägger märke till hur skolan ser ut är den inte särskilt överväldigande till utseende och rum. Då man stiger in möts man av smala korridorer med lågt tak, uppehållsrum som har; slitna möbler, om det ens finns några, och väggar målade i intensiva färger. Det märks att det ligger en tanke bakom uppehållsrummen. I det blå uppehållsrummet finns det en fotboll målad på väggen, en symbol för fotbollsklassen som anses vara stökig. I det röda uppehållsrummet kan man inte låta bli att märka av temat "Himmel och helvete". Just det röda uppehållsrummet har två sidor, "himmelen" är målat i blått med vita moln placerade lite överallt. I denna del finner man även en av skolvärdarnas "glasbur", strategiskt placerad eller inte, men den märks av. Den sida som man kallar för "helvetet" är målad i rött, med små djävlar på väggarna. I detta uppehållsrum samlas det mest elever under rasterna för att det är det största av fyra uppehållsrum. Här finner man allt ifrån "gangsters", "de populära" till "moppegänget", ett uppehållsrum som uppskattas av många, men som å andra sidan föraktas av andra. Det finns elever som stortrivs bland stöket och böket och allt snack som pågår, men för "plughästen" är det inte den ideala platsen att infinna sig på. En "plughäst" vill kanske hellre vara i det gröna uppehållsrummet för att det är lugnare där:

"...jag vill inte vara där, går man förbi så stirrar de...säg att en gäng sitter där och håller på, så går man förbi så kommer de bara [kommentera en och ge en öknamn]"

(Intervju 7: 15, 19)

Mobbning är ett tema som är svårt att komma ifrån när man befinner sig i skolmiljö, i Sverige är det ett av de "fenomen" som man pratar om mycket och uppmärksammar, i samband med mobbning är det också viktigt att tala om trivsel. Man ska *trivas* på skolan. Trivsel är något abstrakt som definieras av varje enskild person. Är man inte mobbad eller uttittad så märker man inte av att mobbning förekommer, men det är ganska sällan som man inte kan svara på vad mobbning är:

"Det är typ, lite svårt att förklara men typ folk som är utanför som inte har någon att vara med alls i skolan som oftast kanske är i ett hörn och är med... är med, och säger ingenting. Som blir petad på av folk och sånt."

(Intervju 6: 6-7)

"Det kan ju vara att man är ensam och inte har någon, så kan det vara att en grupp killar eller tjejer hoppar på en kille eller en person och säger massa saker som är taskigt och så."

(Intervju 6: 6-7)

Himmel...

och Helvete...

Att bråk förekommer på skolan är ingen hemlighet, men å andra sidan kan man hitta bråk överallt beroende på hur man definierar det. Ett av bråken som har lämnat spår på skolan ägde rum ute på skolgården. Då var det elever från en annan skola som var inblandade också, vissa elever förklarar situationen som oroväckande men å andra sidan även lite spännande. Detta var en situation då bråket inte bara var enhälligt riktad gentemot de parter som bråkade. Även eleverna på skolan som inte var inblandade blev plötsligt en del av bråket för att det ägde rum på deras "territorium". Lärarna var tvungna att rycka in

för att kunna styra upp situationen. Men det är fortfarande viktigt att poängtera ut att bråk inte förekommer hela tiden. Vissa elever menar att det inte är så bråkigt för "när man går själv i skolan tycker man inte att det är stökigt" (Intervju 6: 7-8, 9).

Fast det är så att allting ligger i betraktarens eller, som i detta fall, "upplevarens" öga. En del elever anser att det är stökigt på skolan. Det verkar som att pojkarna är de mest bråkiga i den fysiska bemärkelsen medan flickorna är mer "psykiska" som en elev säger. Flickor bråkar verbalt. En annan elev säger att det även bland flickor kan vid vissa tillfällen leda till ett "fysiskt" bråk men att dessa hinner stoppas innan de ens hinner äger rum. Anledningen? Just det verbala, flickor lyckas se till att det sprids ut på skolan att det till slut når även lärarnas öron som i sin tur har möjlighet att sätta stopp för det (Intervju 6: 6-7, Intervju 7: 8-9, Intervju 4).

När man går igenom skolans korridorer kan man inte låta bli att märka olika grupperingar bland elever. Man stöter på det överallt; i biblioteket, uppehållsrummet, nästintill på alla skolans ytor. Det finns någonting som förenar alla människor, sen är frågan ifall den grupp de tillhör är något de själva har valt eller om det på något sätt blivit tilldelat dem. Eleverna pratar om grupperingar som; "gangsters", "nördar", "plugghästar", "de populära", "moppegänget" och "blattar". I det stora hela har varje grupp sin roll på skolan, varav varje enskild individ har sin roll i gruppen. Om man ska återknyta till det som diskuteras i det tidigare stycket; bråk, så är det vissa grupperingar som är mer kända för att bråka eller vara bråkiga. Gruppen "gangsters" är oftast den grupp som återknyts till "blattarna". Framförallt är det mest killar som verkar vara associerade till båda dessa grupper. Vad som framgår av informanterna är att denna grupp är stor och sträcker sig från de yngsta till dem äldsta på skolan (Intervju 7: 9-10). Just denna grupp är av vissa elever kända för att bråka med andra;

"De håller ju på då, de kanske går fram till en och börjar retas, sen om man säger emot då kommer de ju puckla på och börjar knuffas lite".

(Intervju 7: 8)

Även om eleverna tillhör vissa grupper så är det ändå hela tiden en interaktion det handlar om, människor skapar skillnader mellan sig och andra medmänniskor när de ska

interagera med en annan. Fortsättningsvis om sedan personen i deras mening skiljer sig mycket ifrån en själv, t.ex. vad gäller intressen, klädstil, kön, etnicitet etc. skapas en bild av *jaget* och av *den andra*. Ju mer olikheter, desto mer distans, verkliga eller inte.

Eleverna uppmärksammar grupperingarna, trots att det inte är några direkta meningsskiljaktigheter mellan dem så finns grupperingen fortfarande där som en osynlig hinna som inte kan tas på. Om man tar till hänsyn den interaktion som äger rum mellan elever med fokus på att det finns olika grupper menar en del elever att det under rastens gång kan se ut på följande vis; "nördar" eller "plugghästar" sitta i ett hörn varav "kaxiga" elever kan gå fram och hålla på med dem i olika bemärkelser (Intervju 7: 8). Å andra sidan är det vanligt att man inte alls interagerar med varandra, vilket också resulterar i grupperingar. Några elever berättar om hur det kan se ut på rasterna och att det oftast är en gruppering mellan könen. Tjejerna är för sig och killarna för sig, dock finns det vissa killar som inte skäms och "vågar" gå fram till tjejerna. Sedan finns det dem killar som man inte anser sig ha några gemensamma intressen med för att de är "datanördar" (Intervju 6: 4-5).

Ute på skolgården märker man också av hur elever kommunicerar och umgås med varandra, där ute kan man också vid olika tillfällen stöta på en viktig person; skolvärden Anders. Precis utanför skolgården hittar man "rökrutan", eller snarare ett cykelställ som är precis utanför skolans gräns där man får röka, där kan du alltså hitta Anders då och då. Den respekt som han får av eleverna kan illustreras med ett tillfälle då han står ute och pratar och en elev cyklar hastigt över skolgården, varav Anders reagerar lugnt kallar på eleven och frågar: "Vad står det där?", eleven tittar förvirrat upp på skylten Anders pekar mot och förstår att det är förbjudet att cykla på skolgården. Han stannar och tittar på Anders: "Förlåt" (Fältdagbok M: 5). Som skolvärd har han en möjlighet att komma väldigt nära eleverna, kanske närmare än många av de andra som tillhör personalen.

När man pratar om en skola och personal är det mest sannolikt att man tänker på lärare eller kanske till och med bibliotekarie, men städerskor eller städare är mer i skymundan, de är en del av skolmiljön men uppmärksammas inte lika ofta. En interaktion mellan elev och personal kan te sig på följande sätt; i en av skolans korridorer går städerskan runt

med sin vagn och sopar golvet, elever trängs mellan sina skåp för att komma åt böcker, pennor och allt annat som skulle kunna behövas på den kommande lektionen. Men inte alla elever är lika intresserade av att förbereda sig för lektionen, en elev finner städvagnen mycket intressantare. Städskan står i den ena änden av korridoren och han vid den andra, han tittar efter så att hennes rygg är vänd och drar snabbt vagnen bakom vägg kröken så att hon inte ska se den. Städskan märker att eleven har "gömt" hennes vagn och vräker ur sig: "Jag vet var din mamma bor" (Fältdagbok M: 7).

I åtanke en skola består av olika personer i olika åldrar kan man med säkerhet uppmärksamma en sak; vilken typ av musik som man föredrar att lyssna på. Skolans bibliotek är inte så stort men det finns andra rum som man kan nå via biblioteket, varav ett rum som ger skymten av att vara ett "data rum", vid ett tillfälle när man gick förbi detta rum hördes det ganska hög musik därifrån. En äldre person, mest sannolikt en lärare, lyssnade på klassisk musik så högt att det nästintill dånade innanför bibliotekets dörrar. När man senare förflyttade sig mot uppehållsrummet "Himmel och Helvete" möttes man av lite annorlunda rytmer; albansk "etnofolk" musik med inslag av orientaliska toner. Denna musik kom ifrån en mobiltelefon som tillhörde en av de två flickorna som lyssnade på det. Inte nog med att det lyssnades på musik, det dansades också på bordet utan några hämningar (Fältdagbok M: 9).

2.2. VAD TYCKER ELEVERNA

Trots våld, mobbning och stökig miljö säger alla elever vi intervjuat att de trivs bra på skolan. Några tycker att det är en bra stämning på skolan, en elev tycker skolan är mycket social. De trivs i sina klasser och tycker generellt att lärarna är bra och känner att de får det stöd de behöver och att de har tillräckligt förtroende för personalen på skolan för att kunna prata med dem. De nämner speciellt att de har bra kontakt med sina mentorer och de tycker att det är bra att ha mentorer. Eleverna tycker inte där är något särskilt negativt med deras skola, det enda några av dem egentligen klagat på är maten. De har uppfattningen att lärarna lär ut på ett visst sätt och dom tycker det är något som är bra. Det är något negativt med lärare som inte vågar eller orka säga till när elever är stökiga i

klass rummet och eleverna menar att det märks om en lärare har en dålig dag för det smittar av sig och det blir stökigt i klassrummet.

”/.../Det är typ bara om lärarna har varit med om någonting dåligt och så kommer de tjuriga till lektionen så påverkar det eleverna i klassen också och [då] blir det kanske mycket pratigt och eleverna blir tjuriga och sådär.”

(Intervju nr. 6: 23)

Men även om de nämner vissa negativa saker verkar de tycka att lärarna är bra och att sättet som skolan jobbar på är bra. Det är endast några av eleverna som anser att det finns vissa problem med det ibland. De eleverna har nyligen upplevt att de blivit falsk anklagade för något de upplever att de inte gjort och nästan blivit polisanmälda av skolan. De tycker att ingen riktigt lyssnade på dem i det här fallet och tycker också att hot om polisanmälan var för grovt för anklagelsen. De menar att det finns en risk att folk utnyttjar systemet och framför falska anklagelser. De säger att de tycker att det som dom var anklagade för borde lösas inom skolan och att det kanske räcker med att anmäla mer grov fysiskt våld.

”I: Alltså det var en liten tjej typ sexa så hade hon typ gått förbi oss /.../ så kände hon sig hotad så då gick hon typ till rektorn och sen sa hon till [rektorn] att vi hade typ spottat på henne eller nåt /.../ Sen ska han då typ polisanmäla det och sen så blev det ju inte så.

I: Vi sitter alltid på golvet vi sitter alltid tillsammans och det är liksom en bänk, där får fyra plats sen sitter resten mot skåpen och då har vi fötterna.

I: Vi har ju liksom dom på golvet.

I: Ja på golvet liksom men då tog hon det som att vi försökte fälla henne när hon gick förbi.

M: Okej

I: Då gick hon till rektorn och sen började hon hitta på jättemycket, att vi hade spottat på henne och kallat henne saker. Vi känner ju liksom inte ens henne.

I: Då när man hotar med polisanmälan så blir det ju rätt jobbigt liksom när man känner att man inte har gjort någonting.

I: Ja och liksom det kändes ju /...// det var ingen som trodde på oss.

I: I och med [att] hon hade pratat [med] rektorn först så han trodde ju mer på henne. Sen när vi kom så..

L: Kände ni att dom inte lyssnade då eller?

I: Mmmm

(Intervju nr. 5: 16)

En annan av eleverna som varit bråkig innan säger att det var jobbigt att skolan var så hård när det hände men menar att det nog var bra i slutänden.

"I: Ja de är faktiskt en bra skola för jag har ju gjort jättemycket problem i skolan. /.../ Dom märkte direkt att när jag skolkade och bråkade och hit och dit så då fick jag ju liksom gå i en specialklass. En jätte bra lärare där, och då funkade allting jättebra.

L: Lärarna ger dom mycket stöd.

I: Ja, jättemycket stöd. I början tyckte jag det var jättetjätigt och du vet man skulle ha möten en gång i veckan sen efter två veckor. Det var liksom jättejobbigt alltså du vet familjen blir ju jättemycket inblandad. Dom skulle säga allt till mina föräldrar, vad jag har gjort. /.../ Det är jättejobbigt, man bara fan också varför ska dom göra det så stort. Men när man nu tänker efter så var det nog ändå bättre att dom gjorde det."

(Intervju nr. 4: 2)

Men även om de finns vissa problem verkar eleverna tycka det är bra att skolan slår hårt ner på våld, att föräldrarna kontaktas och att man polisanmäler våld och hot. Eleverna verkar inte tycka att det förekommer mycket våld eller bråk på skolan, lite stökigt ibland men de flesta verkar tycka att det är lugnt för det mesta och dom känner sig trygga. De menar att det inte är mer stök och bråk på deras skola än på andra skolor. Alla eleverna säger att om det är stökigt så är det mest i uppehållsrummen, men alla ser inte det som något negativt utan det kan också vara lite kul när det händer saker. Endast en av eleverna säger att hon upplever skolan som stökig och att hon upplever att det förekommer mobbing och att en del känner sig utanför.

"I: Det finns de som pluggar mycket, de är också utanför, de som är inte så populära, de är också utanför så det finns många."

(Intervju nr. 7: 4)

De andra säger att det antagligen förekommer viss mobbing men att det inte är ett utbrett problem. Vi har bara intervjuat tjejer så vi hade kanske fått andra svar av killarna. När vi frågar om vad dom tycker om att det skrivs mest negativt i tidningarna säger dom att det är överdrivet, en elev nämner att hon har hört att det var stökigt tidigare och att det dåliga ryktet hänger kvar. De flesta av verkar inte riktigt veta vad tidningarna skriver eller vad skolan har för rykte. Bara några av dom nämner att de hade hört att skolan var stökig innan det började där men att de nu inte tycker det är sant. När vi vill veta om det finns grupperingar på skolan är de lite tveksamma, de antyder att det finns en viss uppdelning mellan svenskar och invandrare men tycker att det var mer när de började på skolan i sexan och att det är ganska blandat nu. De verkar inte som om det uppfattar att de uppdelningar som finns har med etnicitet att göra. Det ända dom

nämner efter att vi ganska specifikt frågat är att det var lite bråk ett litet tag när Kosovo blev självständigt mellan serber och albaner. Eleverna nämner att det finns vissa grupper som hänger ihop, till exempel rökarna, pluggissarna, coolingarna, moppegänget och gangstergänget men att det mer kan förekomma bråk inom gängen och inte mellan dom. Men de säger också att alla umgås med alla både inom klasserna och mellan klasserna. Några säger att det kan förekomma verbala provokationer och taskiga kommentarer. Men några av dom verkar också mena att det inte alltid är för att vara taskig som det sägs saker utan att det är på skämt och att det är en skämtsam stämning på skolan och att vissa tar åt sig och blir arga och då blir det bråk. De säger dock att det säkert finns en del som blir ledsna av kommentarerna även om de flesta inte tar det på så stort allvar. De verkar inte uppfatta sig själva som väldigt övervakade, de säger att skolvårdarna sällan är i sina glasburar i uppehållsrummen. Några av eleverna tycker att det skulle vara bra med mer övervakning, att det skulle vara bra om lärarna turades om att vara rastvakter. När vi försöker fråga dem om vad de tycker om lokalerna på skolan berättar de att allt som kommer upp i uppehållsrummen som går att förstöra förstörs. Men de verkar inte alls bry sig om hur där ser ut eller tycka det är tråkigt att saker förstörs förutom när något dom själva satt upp blir förstört, då tyckte de att det är lite onödigt. De verkar inte ha reflekterat över hur skolan ser ut utan tycker mest det är bra att ha någonstans att sitta inomhus.

2.3. VIKTIGA FAKTORER I SKOLANS ARBETE

Det har gjorts vissa undersökningar på skolan och rektorn menar att det indikerar att eleverna känner sig trygga på skolan. Han säger att det kan bli bättre men att det nog är rätt hyfsat. Rektorn pratar ganska mycket om betyg och vikten av att eleverna ska bli godkända vilket är naturligt i hans position. Han menar också att det finns en direkt korrelation mellan hur många elever som bli godkända och vilka resurser skolan får. Så pengar är ett hinder för att skolan ska kunna göra ett bra jobb och att deras åtgärder ska fungera. Han menar att om han fick pengar att kunna organisera skolan som han vill skulle inte socialen behöva lägga ca 3000 kr per dygn på att placera elever på

ungdomshem utan skolan skulle kunna göra det bättre och billigare om dom fick ta hand om det själva. Andra saker som rektorn nämner som hinder är att det kan vara problem med att få in elever på BUP och att de inte får den hjälp de behöver av socialen, att det kan vara svårt med samarbetet myndigheter i mellan.

Rektorn poängterar vikten av att trivas och känna sig trygg för att kunna utvecklas och klara betygen och att detta är en stor anledning till att de slår hårt ner på våld och mobbning. Han pratar också om hur språket kan vara ett handikapp för många elever som är födda utomlands och vikten av att se till individen när man ska hjälpa eleverna. Många har även bekymmer hemma och han säger att en gemensam nämnare för många som har problem ofta är avsaknaden av en fadersfigur. Han pratar också om vilket bra jobb skolvärden gör och vilket förtroende eleverna har för honom. Hur han hjälper eleverna vid rättegångar och att han har en stor fostrande bit av eleverna och hur unikt detta är. Det litar på honom och pratar med honom om de har problem. Skolvårdar på andra skolor har ofta en helt annan roll. Han pratar också om hur stort ansvar lärarna tar och hur viktigt det är.

2.4. ANALYS AV MATERIALET OCH EN AVSLUTANDE DISKUSSION

Ethvert samfund opstiller midler til at inddele mennesker i kategorier, samt hvilke egenskaber der skal opfattes som sædvanlige og naturlige /.../ Det sociale miljø fastlægger, hvilke kategorier af mennesker man vil kunne forvente at finde det pågældende sted /.../ Når vi således står over for et fremmed menneske, vil vi sandsynligvis allerede på basis af hans umiddelbare udseende være i stand til at forudsige, hvilken kategori han tilhører, samt hvilke egenskaber han besidder, eller kort sagt hans "sociale identitet".

(Goffman 1975: 13f)

I afsnittet *Teoretiske udgangspunkter* præsenterede vi Bourdieus teorier omkring forholdet mellem de sociale klasser, der reproduceres over tid. Sammenhængen mellem familiebaggrund og uddannelsessystem reproduceres ligeledes (den kulturelle reproduktion) og virker som grundlag for den sociale reproduktion. Dette kan medvirke til, at den sociale arv (her i negativ betydning) videreføres og ofte udelukker en social mobilitet (jævnfør Borda & Lundin 1986 / Broady 1988). Netop på denne skole er det dog lykkedes at skabe nogle mønsterbrydere, som måske revurderer deres fremtidsmuligheder. Ikke fordi, man på skolen afviser, at der findes en social arv, men skolens udgangspunkt er, at denne i langt de fleste tilfælde kan brydes med den rette indsats og et

menneskesyn, som vi har valgt at betegne som *det fænomenologiske menneskesyn*. Vi nævner i samme afsnit, at de centrale træk ved den fænomenologiske metode er: åbenhed, værdi- og fordoms frihed i forhold til *fænomenet* – i dette tilfælde *det unge menneske*. Skolen er dermed medvirkende til at forme elevens *sociale identitet*.

Når vi hævder, at skolen praktiserer dette *fænomenologiske menneskesyn*, beror det på den tilgang som skolen har til elevens *livsverden*. Eleverne modtager tilbud om støtte - fagligt som personligt – ud fra en fordomsfri intention anden end at hjælpe eleven bedst muligt ud fra, hvor eleven befinder sig *her og nu*; det vil sige med respekt og uden fordomme. Flere af eleverne fremhæver, at noget af det bedste ved skolen er lærernes tilstedeværelse samt deres støtte og loyalitet.

Eleverne lærer at fokusere på sine stærke sider og udnytte sine svage sider bedst muligt. Syokonsulenten giver et eksempel, hvor en elev snakker meget og derved forstyrrer undervisningen. I dette tilfælde kan man vælge at skælde ud og sende eleven bort, eller man kan få eleven til at forstå, at snak under lektionerne virker forstyrrende og er forbudt. Dette at tale (meget), kan dog anvendes progressivt i et fremtidigt valg af job. Derved oplever eleven ikke, at hun er ”dårlig” i skolen”, men at hendes snak i visse tilfælde virker forstyrrende på andre.

Skolen ser det generelt som sin opgave at sammensætte et skoleprogram, som yder eleverne størst mulig støtte og forudsætninger for en *realistisk* fremtid og ikke nødvendigvis en akademisk fremtid.

Nu findes der jo elever, som gerne vil, men ikke kan. Men der findes ligeledes elever, som kan, men ikke vil. Og det er her, skolens disciplinære håndtering af eleverne kommer ind i billedet. Det er en nødvendig forudsætning for skolens arbejde, at elever som lærere deltager i en form for normative forventninger for at opretholde en hvis form for social omgangsform. Når reglerne brydes, træder de før omtalte *konsekvenser* i kraft; for eksempel i form af indberetning og eventuelt politianmeldelse. Begrebet *konsekvens* betragter skolen som en nødvendighed – vi har valgt at kalde det *en kærlig form for disciplin, struktur og magtudøvelse*. Skolens udgangspunkt er efter vores opfattelse, at visse elever har brug for klare retningsregler for at kunne navigere i det sociale liv. Flere elever i vores interviews giver udtryk for, at netop disse stramme retningslinjer giver dem en form for tryghed.

Och går jag på skolan i korridorerna och det är nånting på gång så hör jag; "Anders kommer, Anders kommer". Då vart det cool-lugnt, självklart, men hör jag det vet jag samtidigt att det är någonting på gång. Och här är det...det är döhäftigt, det är alltså elever som har fattat det här, som när dem märker att det är bråk på gång och dem inte vill att det ska va bråk säger man det; "Anders kommer, Anders kommer".

(Skolvärd som har varit anställd på skolan i 13 år, intervju nr. 2: 7)

Vil det sige, at man via magt, disciplin, struktur og overvågning kan opnå positiv styring, tillid, ligeværdighed og socialt fællesskab? Her vælger gruppen som nævnt i afsnittet *Teoretiske Udgangspunkter* at tage teoretisk udgangspunkt i den franske filosof og professor Michel Foucault. Oftest opfattes magt hovedsageligt som noget undertrykkende. Men hos Foucault er magten også den kraft, der producerer. Ifølge Foucault er magt ikke en ressource placeret hos nogle bestemte. For eksempel har læreren ikke magten *over* eleven, men opfordrer eleven til at handle progressivt i forhold til sin rolle i sin egen *livsverden*.

Magt ses som en relation, hvor man skaber hinandens handlerum. Magt er at handle på andres handlinger – at skabe det mulighedsrum, der kan handles i. Derved bliver magten produktiv og positiv aktiv.

"Man må holde op med hele tiden at beskrive magtens virkninger i negative vendinger: den "udelukker", den "bekæmper", den "undertrykker", den "censurerer", den "abstraherer", den "maskerer" og den "skjuler". Faktisk producerer magten noget. Den producerer noget reelt, den producerer et genstandsområde og nogle sandhedsritualer. Individet og den erkendelse, som man kan uddrage af det, henhører under denne produktion."

(Foucault, 2002: 210)

Vi vil ikke påstå, at skolen bevidst tager teoretisk udgangspunkt i Bourdieu, Foucault eller fænomenologi, men vi vil påstå, at skolens forhold til *konsekvens* og *struktur* samt *det fænomenologiske menneskesyn* er medvirkende til at skabe en form for mønsterbrydere blandt eleverne og dermed en social mobilitet. Samtidig vil vi fremhæve det engagement, som skolepersonalet udviser, som en vigtig faktor.

Vi finder det desuden relevant at overveje, om skolens sammensætning af elever, har positiv indflydelse på skolemiljøet. En hypotese kunne være, at en socialt blandet skole er afgørende for at få flere unge gennem en uddannelse. Kan blandede skoler medvirke til at

bryde den negative sociale arv og være til at skabe social mobilitet for bredere grupper? En nærliggende tanke, hvis man forudsætter at elevens sociale relationer har indflydelse på elevens identitet, motivation og fremtidsvisioner. På denne skole er det for eksempel normen at lave lektier og eleverne går op i, om deres klasse fungerer. At skolemiljøet har en afgørende betydning for de unges trivsel, såvel fagligt som socialt, kan i hvert fald konkluderes ud fra det indsamlede materiale.

Det skal understreges, at det netop er det indsamlede materiale, vi analyserer ud fra. Et materiale, som er indsamlet i en særdeles begrænset periode og hvor eleverne kun er repræsenteret af kvindeligt køn og som derfor ikke kan være belæg for nogen troværdig konklusion eller løsning på et konkret problem.

Der er ingen tvivl om, at det havde været interessant, at have elever af blandet køn, men det havde krævet en del mere tid at få det mandlige kønsaspekt med.

Det modenhedsmæssige aspekt, fortrolighedsaspektet og ”dette at berette”-aspektet ville have krævet, at vi havde haft mere tid på skolen. Ikke desto mindre en faktor, som kunne være interessant at undersøge nærmere.

Syftet med dette arbejde var, at prøve at forstå, hvilken metode, skolen arbejder ud fra og om denne metode har en virkning. Ud fra vores begrænsede erfaringsgrundlag, mener vi at kunne hævde, at skolen udfører et stykke arbejde, som både skolepersonalet og eleverne er bevidst om og ikke mindst sætter stor pris på i deres hverdag på skolen.

Det åbne spørgsmål er derfor, om skolens metode ville kunne videreføres til sociale rum uden for skolen? Dette er et holdningsspørgsmål og vores materiale er for begrænset til at kunne konkludere noget svar. Men tanken er interessant og det kunne være spændende at gøre en videre undersøgelse med dette aspekt for øje. Vi vil snarere hævde, at skolens arbejde har en form for præventiv funktion således, at de unge ikke senere føler et behov for at begå vold og kriminalitet på gadeplan. Og vi vil tillige hævde, at vores indtryk er, at det ikke bare handler om skolens teoretiske arbejdsform, men ligeså meget om det engagement og den respekt, de unge oplever fra skolepersonalets side. At det er den lange proces, der giver synlige resultater frem for enkeltstående initiativer samt, at et dynamisk samspil mellem skole og hjem spiller en væsentlig rolle.

Ikke desto mindre mener vi, at vi ud fra vores materiale kan opstille en række kodeord, som kendetegner skolens arbejde: Engagement, struktur, konsekvens, åbenhed, værdi- og fordoms frihed samt ikke mindst respekt.

respekt är ungefär att visa eller känna att man värdesätter någon eller någons egenskaper. Respekt som man frivilligt visar någon ingår uppskattning och tilltro. "Jag har stor respekt för hennes kunnande." Respekt som tvingas fram saknar detta och bygger i stället på rädsla.

<http://www.ne.se/enkel/respekt>

KÄLLOR OCH LITTERATUR

ARKIVERAT MATERIAL

Lund, Folklivsarkivet vid Lunds Universitet (LUF)

Intervjuer, observationer och fotografier insamlade under fältarbete i Halmstad 16. April - 19. April 2009.

I privat ägo: Fältdagböcker

INTERNET

Dokument som ligger till grund för vår kunskap om det sociala berättelsen:

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.232666>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.440637>

<http://hallandsposten.se/asikter/hplasaren/1.220318>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.219364>

<http://hallandsposten.se/sport/fotboll/1.445335>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.410063>

<http://hallandsposten.se/asikter/ledare/1.396698>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.72577>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.60613>

<http://hallandsposten.se/folkfamilj/1.221700>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.221909>

<http://hallandsposten.se/mera/reportage/1.219440>

<http://hallandsposten.se/kultur/1.219192>

<http://hallandsposten.se/mera/reportage/1.242604>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.234486>

<http://hallandsposten.se/asikter/debatt/1.234463>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.232776>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.230445>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.230338>

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.228247>
<http://hallandsposten.se/kultur/1.227880>
<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.227629>
<http://hallandsposten.se/mera/reportage/1.219725>
<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.228244>
<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.232666>
http://www.utb.halmstad.se/skolor/og/Information/Besok_pa_skolan/Beatrice_Ask_vt_2009/
<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=34007&a=1100480>
<http://209.85.129.132/search?q=cache:6YS0jFc6anoJ:svensk.lemonad.org/tidning/pdf/20071101.pdf+%C3%96sterg%C3%A5rdsskolan+brott&cd=18&hl=da&ct=clnk&gl=se&client=firefox-a>
<http://anytime.tv4.se/webtv/?progId=739949&treeId=100732&renderingdepartment=2.757>
<http://209.85.129.132/search?q=cache:dVwnPL6oFyIJ:www.halmstad.se/prod/halmstad/dalis2halmstad.nsf/vyFilArkiv/Stadsdelsplan.pdf/%24file/Stadsdelsplan.pdf+%C3%96sterg%C3%A5rdsskolan+brott&cd=29&hl=da&ct=clnk&gl=se&client=firefox-a>

Governmentality.pdf:

http://209.85.129.132/search?q=cache:IQq_J8qjEYIJ:etnologi.ku.dk/forskning/arbejdsrapporter/governmentality.pdf+Foucaults+%E2%80%9Dgovernmentalitetsteori%E2%80%9D.+Styringsteknologi+og+subjektivitet.&cd=1&hl=da&ct=clnk&gl=se&client=firefox-a

Nationalencyklopedin:

<http://www.ne.se/enkel/respekt> 2009-06-01

LITTERATUR

Beronius, Mats 1987: *Vetandets spel – inledning till Foucaults kulturkritik*. I: Bergryd, U. (red.): Den sociologiska fantasin. Teorier om samhället. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Borda, Beatriz & Lundin, Susanne 1986: *Vem får grädden på tårtan? Om samhällets subtila maktstrukturer i Pierre Bourdieus sociologi*. I: Rig nr 3. s. 66–88.

- Broady, Donald** 1988: *"Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi"*, NORDICOM-nytt Sverige nr 1–2.
- Ehn, B. & Klein, B.** 2007: *Från erfarenhet till text. Om kulturvetenskaplig reflexivitet.* Stockholm: Carlssons
- Foucault, Michel**, 2002: *Overvågning og straf – fængslets fødsel.* Det lille Forlag, Helsingør.
- Frykman, Jonas & Gilje, Nils** 2003: *Being there, new perspectives on phenomenology and the analysis of culture.* Lund: Nordic Academic Press .
- Frykman, Jonas** 1990: *What People Do But Seldom Say.* Ethnologia Scandinavica.
- Fägerborg, Eva** 1999: *Intervjuer I:* Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.):Etnologiskt fältarbete. Lund: Studentlitteratur.
- Goffman, Erving**, 1975 (på dansk): *Stigma. Om afvigeres sociale identitet.* Gyldendalske boghandel, Nordisk Forlag A/S, København.
- Kaijser, Lars** (1999): *Fältarbete I:* Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.):Etnologiskt fältarbete. Lund: Studentlitteratur.
- Pripp, Oscar** 1999: *Reflexioner och etik I:* Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.):Etnologiskt fältarbete. Lund: Studentlitteratur.
- Zintchenko, Lennart** 1999: *Dagspressen och skapandet av kollektiva minnen. I:* Bergquist, Magnus & Svensson, Birgitta (red): Metod och minne. Etnologiska tolkningar och rekonstruktioner.Lund: Studentlitteratur.
- Öhlander, Magnus** 1999: *Utgångspunkter I:* Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.):Etnologiskt fältarbete. Lund: Studentlitteratur.
- Öhlander, Magnus** 1999: *Deltagande observation. I:* Kaijser, L. & Öhlander, M (red.): Etnologiskt fältarbete. Lund: Studentlitteratur.